

דברים ג

[און דערמיט איז ער מבאר¹⁰ דעם טעם (פנימי) פארוואס „יאיר בן מנשה לקח את כל חבל ארגב“¹¹ — ווייל „יאיר הוא מלשון אור, ואור נמשך משמן“].

יעדער ענין אין תורה איז מדויק בתכלית. דארף מען זאגן, אז די צוויי עניני חשיבות וואס ווערן דערציילט אין תורה בנוגע דעם זעלבן ארט, „חבל ארגב“ — (א) אז דאס איז פארבונדן מיט „היכל מלך“, און (ב) אז דאס איז „שני לה“ אויף געמען פון דארט שמן למקדש — האבן צווישן זיך א שייכות אין תוכן.

ב. וועט מען דאס פארשטיין¹² פון דעם ביאור אין דעם ענין אז „שני לה רגב בעבר הירדן“:

פון פשטות לשון המשנה — „אבא שאל אומר שני לה כו“ — איז משמע¹³, אז דאס איז א פלוגתא צווישן דעם תנא קמא מיט אבא שאל צי דער שמן פון רגב איז „שני לה“ אדער ניט¹⁴ [ובפרט אז אויך בנוגע צו סולת ויין (פארן ביהמק) ווערט געבראכט אין משנה¹⁵ אז עס איז פאראן „אלפא“ און „שני לה“, און ביי זיי ווערט אויסגע-טייטשט וואס די „שני לה“ זיינען — (א) בהמשך צום „אלפא“, און (ב) אלס א סתם משנה¹⁶].

א. אין דער היינטיקער סדרה ווערט דערציילט ווי די בני האבן מנצח גע-ווען „עוג מלך הבשן ואת כל עמו . . ונלכוד את כל ערי . . כל חבל ארגב ממלכת עוג בבשן“¹⁷.

בנוגע צו „חבל ארגב“ געפינט מען צוויי ענינים וועלכע ווייזן אויף חשיבות המקום:

(א) רש"י טייטשט (לויטן תרגום) אז „ארגב“ מיינט „פלטין“, „היכל מלך“. און דעם גאנצן „פלך“ (חבל) האט מען גע-רופן על שם פונעם „היכל מלך“.

(ב) די משנה זאגט „תקוע אלפא לשמן (דער שמן פון שטאט „תקוע“ איז ראשון ומובחר לשמנים“ פארן בית המקדש), אבא שאל אומר שני לה רגב בעבר הירדן“. איז דער טאטע מפרש, אז „רגב הוא חבל ארגב“ שהוא בחלקו של מנשה שבעבר הירדן . . כמ"ש בפ' דברים“.

(1) פרשתנו ג, ג"ד.

(2) ע"פ (ד).

(3) אונקלוס כאן ווע"פ תרגום שני למג"א א, ג). וראה גם פרשי למיב טו, כה (שהוא בפרש"י כאן).

אבל בעיקר (ע' טרכובא): שם מחז.

(4) מנחות פ"ח מ"ג (פ"ה, ב).

(5) במשנה שבמשניות (וכ"ה בתורת לוי'צ שבסמך): תקועה (וראה שניי נוסחאות למשניות שם).

(6) ל' הרע"ב שם.

(7) תורת לוי'צ למס' מדות (ס"ע רפד). וראה ההערה על גליון המשניות (הוצאת יכון ובעז) מנחות שם בשם האחרונים.

(8) ואין להקשות על תוס' אל"ף בתחלת התיבה — עדמ"ש בראב"ע פרשתנו כאן.

(9) פרשתנו שם, יג"ד.

(*) כ"ה במשניות. ובגמרא — פ"ט.

(10) תורת לוי'צ שם ס"ע רצא ואילך.

(11) פרשתנו שם, יד.

(12) נוסף על הנקודה הכללית — שעניני היכל מלך צ"ל חשובים, אלא שלא כבקטון שבהיכלו.

(13) ראה שדיח כללים (ח"א מט, ב). ח"ז איתעה, ב ואילך. וש"נ.

(14) ונפק"מ לדינא — באם אין שמן בתקוע, האם יש חייב (עכ"פ לכתחילה) להביא מרגב דוקא.

(15) מנחות שם מ"א (פג, ב) ומ"ז (פ"ה, ב).

(16) ע"פ פ"ה הרמב"ם בפיה"מ כאן (ב.אלפא)

ביטול. ווי מען זעט עס אין שמן בגשמיים, אז ער ווערט געמאכט דורך כתישת הזית, כתישת למאור; און בשעת מען צינדט עס אן, ווערט דער שמן געמאכט אחר הפתילה ונכלה ונשרף הכל. . . שלא נשאר ממנה כלום²²; און אויך זיין ברענגען גופא איז בחשאי²³, אן רעש — וואס דאס אלץ ווייזט אויף ביטול בתכלית, ביטול המציאות.

צו דער דרגא פון ביטול במציאות — א ביטול מכל וכל, בדוגמא ווי דער שמן ווערט נכלה לגמרי — קען דער אדם ניט צוקומען בכח עצמו²⁴, דורך זיין עבודה והתבוננות ברוממות האל וספ-לות האדם²⁵, וואָרום וויפל אַ מענטש זאל זיך מבטל זיין, איז עס אלץ בגדר ביטול היש, וואָס ער איז זיך מכניע ומבטל זיין ישות פאר דעם אויבערשטן, אָבער ער בלייבט אַ, דבר בפני עצמו²⁶.

זיין „מציאות“ קען ניט ברענגען צו ביטול המציאות.

דער ענין פון ביטול במציאות קומט דוקא²⁶ דורך אַ גילוי מלמעלה²⁷: בשעת ביים אדם ווערט נתגלה אן אור אלקי — און מצד דעם אויבערשטן איז דאָך נישט קיין אַרט פאַר קיין מציאות זולתו חוץ — ווערט בדרך ממילא נתבטל די מצי-אות האדם.

דאָרף מען פאַרשטיין: אין וואָס באַ-שטייט די פלוגתא צווישן דעם תיק מיט אבא שאול? ובכלל — ווי איז שייך אַ פלוגתא אין מציאות²⁸ (צי דאָס איז אַ שמן מובחר אָדער נישט)?

ויש לומר, אַז דאָס איז מבואר אין דעם וואָס אבא שאול איז מוסיף ומפרט „רגב בעבר הירדן“, וואָס דערמיט איז ער אויסן (ניט נאָר צו מצוין זיין וועלכן „רגב“ ער מיינט²⁹, נאָר) צו באַוואַרע-נען דעם חידוש שבוה: דער טעם פונעם תיק אַז אויפן שמן פון רגב איז ניט מתאים צו זאָגן „שני“ לה“ (אַז ער איז „קרב“ . . . להיות משובח³⁰ צום שמן פון תקוע שבאי) איז ווייל רגב איז אין עבר הירדן (כדלקמן); און דאָס באַוואַרנט אבא שאול, אַז אַעפֿ אַז רגב איז „בעבר הירדן“, אַעפֿ האַלט ער אַז דער שמן פון „רגב“ איז „שני“ לה.

ג. דער ביאור אין דעם (ע"ד החסי-דות):

עס איז ידוע³¹ אַז שמן איז מרמז אויף

ד. תקוע מלומדת להביא שמן שהיא רגילה לעשות שמן טוב, ולעיל (משנה א) בפי „שני לה“ — ואין מצטרפין ליטול ממנה אלא על ידי הדחק — יש לומר, שלא הי רגיל כלל שביאו שמן מרגב, ורק אבא שאול זכר שהביאו פעם משם. ע"ד הא דמדות שהובא לקמן סעיף ה.

(17) ראה שדי"ח כללים ח"ג תקמה, ד ואילך.

וראה ברכי שצוין לקמן הערה 31 ד"ה ונראה.

(18) ולהעיר מבכורים פ"א מ"י (וראה שם מ"ג)

— דמוכח דויתים מעבר הירדן היה מובחרים. וראה „משנה ראשונה“ למ"י שם.

(19) את"ל שיש „רגב“ אחרת (ובפרט אם היא בא"י) שצריך לשלול (ע"ד מ"ש ברש"י כתי ורע"ב

מנחות שם מ"א בנוגע „לכופריים“ (חפריים) בבבקה"י.

(20) ראה ל' הרע"ב למנחות שם ד"ה שני.

(21) ת"א תצוה פ"א, סעי' ואילך. שם בהוספות

ק, ד ואילך (וראה שם מק"מ, ד) שהוא בחי' יראה

עילאה, בבחי' בטול (משם). שערי אורה לה, ב ואילך.

ל, א ואילך. ובכ"מ.

(22) ת"א תצוה (שם, ד).

(23) זחי"ג לט, א. ת"א מק"מ שם (סעי'ד). בהוספות תצוה שם.

(24) להעיר ממחזיל אין חבוש מתיר עצמו (ברכות ה, ב).

(25) ראה רמ"א אורח ספ"ח ס"א.

(26) ראה לקו"ת ברכה צ"ה, ב.

(27) סה"מ קונטרסים ח"ב שכה, א. ובכ"מ. וראה

סידור בהערה לתיקון חצות (קנ"ב, א) דעיקר היראה היא הבאה מלמעלה (שלמעלה גם מבחי' יר"ע, ירא בשת).

הירדן³², וכמחז"ל³³, „ארץ כנען³⁴ מקודשת מעבר הירדן, ארץ כנען כשרה לבית שכינה“:

די קדושה פון ארץ ישראל איז ניט אפהענגיק אין די אידן ועבודתם, נאר זי קומט מלמעלה — „ארץ“³⁴ אשר גוי תמיד עיני ה' אלקיך בה“:

משא"כ די קדושה פון עבר הירדן, וואס איז געווארן א נחלה פאר אידן דורך זייער בקשה — איז עס א מדריגה וואס נברא טוט אויף.

ה. און דאס איז דער ביאור הפ' לוגתא צווישן דעם תנא קמא און אבא שאול:

דער תנא קמא האלט אז שמן מובחר קען זיין נאר פון ארץ ישראל. ווייל דוקא אין ארץ ישראל איז אלקות מאיר באופן גלוי, ביז אין אן אופן פון רא"י

מחמת השכינה השורה בה, (ב) הקדושה הגורמת לחיוב מצות התלויות בארץ, הבאה ע"י כיבוש — ראה בארוכה אנציקלופדי תלמודית ע' ארץ ישראל (ס"ע ר"ג ואילך), ושי"נ.

(31) הבא לקמן הוא בהתאם להמבואר באוה"ת מטות (ע' א"ש — מ"ה הגלגלים פט"ז) דעבר הירדן מ' דיצירה (וג' דעשי), אבל אי' ו'ק דיצירה. ע"ש. וראה גם ד"ה ומקנה רב תרכ"ט (ע' רנט).

החילוק בין אי' לעבר הירדן ע"ד הנגלה — שקריט בכ"כ ספרים, ומהם: תשב"ץ ח"ג ס"י קצח וס"י ר. כפתור ופרח פ"י (פמ"ח). ברכי יוסף אר"ח סתפ"ט סק"ג. אוצר הספרי (להגר"מ זעמבא) — נדפס בריש ספרי וזאת (עם אמבואה דספרי) ע' כט ואילך. וראה צפ"ע ע"ה פרשתנו כאן (פסוק י"ד טו). מפענח צפונות ע' קנב. ועוד. וראה אנציקלופדי תלמודית שם (ע' רה"י. ע' רח) ושי"נ.

(32) במדבר פ"ז, ח (ספרי וזאת נשא ה, ב) — הובא ברמב"ן חוקת שם. אוה"ת וד"ה ומקנה רב שם. ועוד.

(33) אפילו בעת היותה ארץ כנען — מקודשת כ"י.

(34) עקב יא, כב.

[נאר כדי אז דער גילוי מלמעלה זאל ביי אים דערהערט ווערן און פועל זיין. פעולתו אויף אים, מוז דער אדם זיין א כלי דערצו; ד.ה. אז די עבודת האדם באשטייט (נאר) אין מאכן פון זיך א כלי צום גילוי אור מלמעלה, אבער דער ביטול (במצאות) גופא ווערט אויפגעטאן (ניט דורך זיין עבודה, נאר) דורך דעם גילוי מלמעלה].

ד. עפ"ז וועט מען פארשטיין דעם חילוק צווישן ארץ ישראל און עבר הירדן בנוגע דעם „שמן“ פאר בית המקדש:

דער חילוק צווישן ארץ ישראל און עבר הירדן איז:

ארץ ישראל איז די ארץ שבעה עממין וואס דער אויבערשטער האט מלכת-חילה בוחר געווען פון אלע ארצות אלס ארץ הקודש, און אלס אזא האט ער זי אפגעגעבן צו די אבות קדושים לאחיות עולם; משא"כ עבר הירדן איז ניט אן ארץ וואס איז מלכתחילה געווען אויסגעשטעלט פאר בני ישראל, נאר — „נטלו מעצמם“²⁸; די בני גד ובני ראובן האבן זי אויסגעבעטן: „יתן את הארץ הזאת לעבדך לאחוז“²⁹.

און דערפאר איז פאראן א חילוק עיקרי בנוגע דער קדושה (והשראת השכינה)³⁰ אין ארץ ישראל לגבי עבר

(28) ספרי תבוא כו, ג (הובא ברמב"ן חקת כא, כא). וראה ירושלמי בכורים פ"א ה"ח (אלא ששם דחצי שבט מנשה — דבי עסקינן — לא נטלו מעצמן, אבל גם הוא בא בצירוף ובהמשך לבקשת בני גד וראובן, וכבר שקריט בזה. ואכ"מ — וראה לק"ש חכ"ח ע' 210 ואילך).

(29) מטות לב, ה.

(30) אלא שישאל מוסיפין בה קדושה — וע"ד שבת דמקדשי וקייא (ביצה י, א) וע"י זכור את יום השבת — נעשה — לקדשו ויתרו ד"ה זכור (ס"ט, ג) ובכ"מ).

ועוד — ידוע דשתי קדושות באי — א) הקדושה

דערפאר פועל זיין א ביטול במציאות³⁹, וואס איז בערך צום ביטול מכל וכל פון א"י (באופן אז ער איז "שני" לה").

ווארום אויך אין עבר הירדן איז נמשך געווארן דער גילוי אור מלמעלה: די קדושה פון עבר הירדן האט זיך אויפגעטאן⁴⁰ ניט דורך די בני גד ובני ראובן, נאר דורך דעם וואס דער אויבערשטער האט מסכים געווען און קובע געווען אז עס זאל ווערן זייער נחלה, וואס דער מיט האט ער דארט אריינגעגעבן א קדושה מיוחדת (און די בני גד ובני ראובן האבן דורך זייער בקשה גורם געווען צו דער המשכת הקדושה).

[ע"ד ווי דער באדייט פון „נטלו מעצמם“ אין פשטות — איז ניט דער פשט אז זיי האבן עס בפועל ממש פון זיך אליין גענומען; דאס מיינט, אז זיי האבן דאס „גענומען“ דורך זייער בקשה, אבער די נתינה לפועל איז געווען אפהענגיק אין תשובתו של משה און דעם אויבערשטנס רצון⁴¹].

און דאס איז דער חילוק צווישן עבר הירדן און חוץ לארץ: אויך אין חוץ לארץ איז איד בכח צו אויפטאן און דארף אויפטאן אז אלקות זאל דארט מאיר זיין בגלוי, וכפתגם רבותינו נשיאנו⁴², „מאך

(„עיני ה'א בה“), און דערפאר איז עס א מקום מוכשר אויף ביטול במציאות — „שמן“.

[ובפרט ווי דער אלטער רבי איז מבאר⁴³ דעם לשון „עיני ה' אלקיך בה“, אז „עינים הם כינויים להמשכת והארת אור החכמה“ — וואס שמן איז פאר-בונדן מיט חכמה⁴⁴, ווי חז"ל זאגן⁴⁵ „מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצוי בה“].

ויש לומר, אז אויך אין דעם נאמען „תקוע“ איז מרומז די מעלה פון דעם „שמן“: „תקוע“ איז מלשון „ויתקע מחשבתו בחוץ“⁴⁶, ובענינו — דער „יתקע מחשבתו בחוץ“ אין דעם אור אלקי וואס ווערט נתגלה אין א"י, באופן אז מ'ווערט נתאחד מיט דער אור וקדושה און דעריבער איז דער גילוי האור פועל פעולתו, צו אויפטאן ענין הביטול בשלימותו.

משא"כ עבר הירדן, וויבאלד דארט איז ניטא דער גילוי אור הקדושה מלמעלה, וואס זאל פועל זיין דעם ענין פון ביטול (אמיתי) במציאות, דערפאר קען דער שמן פון „רגב בעבר הירדן“ ניט זיין קיין „שני" לה“ (זיין בערך צום שמן וביטול פון ארץ ישראל) — ס'איז ניט אין דעם גדר פון שמן.

ו. אבא שאול אבער האלט, אז דער שמן פון רגב קען יע זיין א „שני" לה“ — ווייל אעפ"א די קדושה פון עבר הירדן קומט ניט צו קדושת ארץ ישראל עצמה (און דערפאר איז עס ניט קיין „אלפא לשמן“), איז עס אבער אויך א קדושה וואס איז העכער פון נבראים און קען

(39) להעיר מדה ומקנה רב שם: שגם הארץ הזאת (עבר הירדן) הגם שאינה מקודשת כ"כ תהי' לכם לאחווה בבחי' ירושה ע"י העבודה בהעלאת נהיב (וראה שם לפני' שהיא בחי' רצוא ליכלל וליבטל באו"ס ב"ה).

(40) ראה לעיל הערה 30.

(41) ולאופן הב' באוה"ח (פרשתנו ג, יג) שהיא בכלל ירושת האבות — אין לכני גד כו' שייכות לעצם הקדושה דעבר הירדן. ואכ"מ.

(42) ראה פרשתנו ג, (יח) ה' אלקיכם נתן לכם את הארץ הזאת לרשתה.

(43) אגרות קודש אדמו"ר מהור"י"ץ ח"א מכתב עדר.

(35) אגה"ס סי' יד.

(36) ראה במקומות שציינו בהערה 21.

(37) מנחות פה, ב. וראה רש"י כתי' שם.

(38) לשון התנאי ספ"ג.

ווען, חבל ארגב, איז דאס נתהפך גע-
ווארן פון א, היכל מלך בשר ודם, פון
די אומות העולם (עוג מלך הבשן), צו א
היכל מלך פון דעם אמת'ן מלך, מלכו
של עולם.

און דערפאר איז, ארגב — וואס איז
געווארן א, פלטיין של מלך פון מלכו
של עולם — א מעין פון כללות ארץ
ישראל, וואס איז, פלטיין של מלך.

און מצד דעם איז אויך דער שמן
וביטול פון דעם ארט מעין (שני לה) פון
דעם ביטול וואס איז פאראן אין ארץ
ישראל.

ח. ויש לומר, אז דאס וואס אבא
שאל זאגט בנוגע דעם שמן פון, רגב
בעבר הירדן (אז עס איז, שני לה) איז
א לשיטתו, עולה בקנה אחד מיט נאך אן
ענין וואס אבא שאל זאגט בנוגע שמן
שבמקדש:

די משנה זאגט אין מס' מדות, אז עס
זיינען געווען פיר לשכות אין די פיר
מקצועות פון עזרת נשים. בנוגע דער
לשכה שבמערבית דרומית ווערט גע-
בראכט אין דער משנה, אז רבי אליעזר
בן יעקב האט געזאגט, שכחתי מה היתה
משמשת. האט אבא שאל געזאגט: שם
היו נותנים יין ושמן, היא היתה נקראת
לשכת בית שמני.

פארוואס האט ראבי פארגעסן דוקא
וועגן דער לשכה שבעזרת נשים? איז
דער טאטע מבאר (אין אותיות פון
קבלה) אז אט די לשכה מציע איז פאר-
בונדן מיט א מדריגה (בחי יסוד זיא) אין
וועלכער ס'איז שייך דער ענין השכחה,
אבער דורך דעם וואס, שם היו נותנין

דא (אין חו"ל) ארץ ישראל. וויבאלד
אבער אז דער גילוי ווערט אויפגעטאן
דורך דעם אדם (בלשון הנ"ל: מאד דא
איז), איז עס אזא מדריגה וואס איז ניט
העכער דערפון וואס א נברא מוגבל קען
ממשיך זיין.

משא"כ די דרגת הקדושה פון עבר
הירדן קען ניט א איד ממשיך זיין און
אויפטאן בו אליין — זיי קענען נאר
בעטן און גורם זיין אז דאס זאל נמשך
ווערן מלמעלה.

און וויבאלד די קדושה פון עבר
הירדן איז העכער פון קענען נמשך
ווערן דורך נבראים, דעריבער קען זי
אין זיין אויפטאן א ביטול במציאות: נאר
אזוי ווי דאס איז א מדריגה וואס האט
עכ"פ א שייכות צו נבראים — וואס
דערפאר קענען זיי דאס בעטן און
ארויסרופן (עכ"פ בדרך גרם) — דערי-
בעב איז עס ניט בדומה צו דעם ביטול
במציאות וואס קען זיך אויפטאן אין ארץ
ישראל עצמה. ומהאי טעמא איז דער
שמן פון, רגב בעבר הירדן בלויז, שני
לה.

ז. ע"פ כל הנ"ל וועט מען אויך
פארשטיין די שייכות צווישן די צוויי
ענינים הנ"ל (סעיף א) בנוגע צו, חבל
ארגב — ווייל די מעלה מיוחדת פון
(דעם, שמן) וביטול פון, רגב, איז
מרומו אין דעם פירוש פון, ארגב —
מלשון, פלטיין, היכל מלך:

בשעת אידן זיינען כובש א לאנד, איז
עס ניט נאר א כיבוש בגשמיות, אז די
בעלות פון לאנד גייט אריבער צו אידן,
נאר דאס איז (ובעיקר) א כיבוש ברוח-
ניות — הארץ וכל עניני גייען איבער
לרשות (גוי קדוש) הקדושה.

ועד"ז איז עס בנוגע צו, ארגב —
לשון, פלטיין: בשעת מ'האט כובש גע-

סאיז „נמשך שכחה“; נאך דורך דעם וואס מ'איז דאָרט נותן אויך שמן, ביז אין אן אופן אז דאָס ווערט דער עיקר — די לשכה, „נקראת ע"ש שמן דוקא“, ווערט נמשך דער ענין הזכרון, און עס ווערט באַוואָרנט „שכל ישכחו מה היתה משמשת“.

[און דאָס איז אויך מתאים מיט דעם ביאור הנ"ל (פון טאָט) אז מדרגת אבא שאול איז „יסוד אבא שביסוד ז"א“: אין „יסוד ז"א“ מצ"ע איז שייך כביכול שכחה⁴⁶, אבער דורך דער המשכה פון „יסוד אבא“ ב' „יסוד ז"א“ ווערט אויפגע-טאן זכרון אויך אין „יסוד ז"א“].

ועפ"י יש להסביר אז אבא שאול איז אזיל לשיטתו איז דעם דין פון „שני“ לה רגב שבעבר הירדן⁴⁷: אויך אין דעם דין איז דער אויפטו על דרך זה, אז אויך אין דעם אַרט (עבר הירדן) וואו דער ביטול איז באופן אז עס איז ביטול היש עס בלייבט אַבער „מציאות“ האדם, ווערט נמשך דער ביטול פון „שמן“, כנ"ל

— בדוגמת ענין הנ"ל בנוגע צו לשכת בית השמנים, אז אין דעם אַרט וואו „נותנין יין“, וואס מצ"ע איז דאָרט שייך שכחה (דערפאַר וואס דאָס איז א מדרגה וואס איז שייך צו נבראים „מציאות“) וועלכע זיינען בעלי שינויים⁴⁸, ווערט דאָרט נמשך דער ענין הזכרון (וואס קומט פון חכמה וביטול).

י"ד. די הוראה מכל זה אין עבודת כל אחד ואחד:

עס איז ידוע אז תורה ווערט אָנגע-

יין ושמן — און נאך מער: די לשכה „נקראת ע"ש שמן ולא ע"ש יין ג"כ“ — האָט עס באַוואָרנט „שכל ישכחו מה היתה משמשת . . כי שמן זית מחזיר“ הזכרון.

און דוקא אבא שאול האָט עס דער-מאָנט, ווייל די בחינה פון אבא שאול (יסוד אבא שביסוד ז"א⁴⁹) איז פאַרבונדן מיטן ענין הזכרון (וואָרעם „זכרון“ הוא מבחי חכמה יסוד אבא).

איז לכאורה ניט גלאַטיק (בפנימיות הענינים): וויבאלד דער אויפטו דאָ איז דער ענין השמן, וואָס ער (דוקא) איז „מחזיר הזכרון“ — פאַרוואָס איז אין דער לשכה געווען אויך יין, ויתירה מזה — אבא שאול דערמאָנט בפירוש יין, ויתירה מזה — ער איז מקדים יין לשמן („שם היו נותנין יין ושמן“) — ובפרט אז יין איז ענינו היפך הזכרון (ווי דער טאָטע איז מברא⁵⁰) „מיין אדרבה נמשך שכחה“?

ט. איז דער ביאור בזה, אז אדרבה — היא הנותנת:

דער אויפטו דאָ איז, אז די המשכה פון „זכרון“ איז אין דעם אַרט וואו מצ"ע איז דאָרט שייך און נאך מער — ממשך שכחה.

און דערפאַר איז ער מקדים „שם היו נותנין יין“, הדגשה אז די לשכה מצ"ע איז שייך, אז אַרט פון יין⁵¹ פון וועלכן

(46) ראה הוריות יג, ב.

(47) שם ע' רצא.

(48) שם ע' רפד. וראה בארוכה תרי"א תצוה

שבעה ע"ב. ובכ"מ.

(49) שם (ומביא ע"ז כמה פסוקים. ע"ש).

(50) ועד שאז שהלשכה נק' ע"ש השמן דוקא — מ"מ שמה „לשכת בית שמניא“, שחיבת בית . . רומז על יין (תורת לוי' שם).

(50*) ראה ג"כ לקוטי לוי' לזהר כרך ב' ע' קלו

ואילך.

(51) ראה גם תורת לוי' שם (ס"ע רצא ואילך)

קשר ב' הענינים ולזו ושייכותם לאבא שאול.

(52) ראה ה' תחת לאהיז מ"ב ה"י בסופה.

לימוד התורה דארף זיין דורכגענומען מיטן ביטול צום גותן התורה⁵¹.

און דערביי באווארנט די משנה וואס קען ארויסקומען לולא זה — שכחתי מה היתה משמשת⁵², וואס י"ל הדיוק בזה: ראביי האט געוואוסט אז עס איז דא די לשכה, א מקום מוקדש נאר צו עניני בית הקדוש ב"ה ורצונו, אבער מה היתה משמשת איז — למאי נפק"מ, ובלשון הידוע⁵³, אלו נצטוה לחטוב עצים איז דאס אין דער זעל-בער לשכה⁵⁴, ונוגע רק שתהי עבודה (קבלת עול, אהבת השם, יראת השם) בכלל אז דעם דיוק פון אראפנעמען דאס אין פרטים⁵⁵ וכו',

און א זאך וואס אין בה נפק"מ — פארגעסט מען —

עד"ז אין לימוד התורה: לערנען תורה און א סך בכמות ובאיכות — דאס איז ענינו און זיין חוש, אבער, מה הייתה משמשת, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ניט דאס איז שורש נשמתו⁵⁶,

ביז אז עס קען נשתלשל ווערן למטה מטה (באופן פון נפילה) — זיין חריף אבער אז ומסיק⁵⁷ כלל,

(59) ראה גם לקיש חטי"ז ע' 327 ואילך. ח"ט ע' 41 ואילך.

(60) לקיט שלח מ. א. וראה מרג ח"ג פנ"א בהערה.

(61) ובפרט משובח ביהמ"ק ונשלמה פריס שפתיו ובטל החילוק דכחו לוי ישראל וכו'.

(62) ראה שער היתוד פ"א ד בטעם להתבוננות שציל בפרסיות דוקא. קנטרס העבודה פ"ז.

(63) אולי י"ל שווה עבודת ודרגת ראביי מצ"ע, והשכחה היא למעליהתא, ע"ד שכחת ר' ורא דתלמוד בבלי (ב"מ ש"ס, א. נ"ז בתרי"א ט"ז, ג. אהיה ואתחנן ס"ע עה ואלך. המשך תרס"ז י"ג. ובכ"מ. וראה שערי אורה שבהערה הבאה)

עד שהחירו אבא שאל והעלתו לדרגא נעליח עוד יותר. ואכ"מ.

(64) ראה שערי אורה (כ"ג, א ואילך).

רופן סיי יין און סיי שמן⁵⁸. דער חילוק בכלל צווישן זיי אין עבודת האדם איז: "יין, וואס ברענגט צו שמחה, איז מרמז אויף לימוד התורה מיט א קאך און אורייתא קא מרתחא לי⁵⁹; "שמן" (חשאי⁶⁰) ווייזט אויף דעם ביטול וואס פאדערט זיך פאר און ביי לימוד התורה, כמאריז"ל אז עס דארף זיין ברכו בתורה תחלה⁶¹.

קען מען מיינען, אז דאס זיינען צוויי הפכידיקע ענינים: "יין איז אן ענין פון "מצאות" (קאך), און "שמן" איז ענינו ביטול; און דערפאר, אע"פ אז עס פאדערן זיך ביידע תנועות, קענען זיי אבער ניט זיין צוזאמען אין דער זעלבער צייט, נאר יעדערער איז א בא-זונדער צייט: קודם הלימוד דארף זיין דער, ברכו בתורה בכדי צו האלטן ביי "ונפשי כעפר לכל תהי"; און דערנאך, בשעת הלימוד גופא, וואס דארף זיין מיט הבנה והשגה, דערהערט זיך בלויז דער קאך און געשמאק — דער "יין פון תורה".

לערנט אבא שאל אז מען דארף אריינגעבן "שמן" אין דער זעלבער לשכה וואו ס'איז דא דער "יין. און נאך מער: דער יין דארף ווערן א טפל צום שמן, ביז אז די לשכה ווערט אנגע-רופן ע"ש השמן דוקא. עס מוז טאקע זיין דער "יין — דער קאך אין הבנת והשגת התורה, אבער מען דארף שטענ-דיק געדענקען אז אויך דער קאך אין

(53) ראה שה"ש רבה ע"ה"ס (א. ב) טובים דודיד מ"ן (ובהגסמ"ן ש"ס).

(54) ראה לקיט שה"ש ב. ד. ג. ב"ג אמרי בינה ש' הקיש פנ"ד ואילך. ועוד. וראה ס' הלכות (דמאמרי הצי"צ) ערך יין סעיף ת.

(55) תענית ד, רע"א.

(56) גמ"ל לעיל הערה 23.

(57) נדרים פ"א, א. ב"מ פ"ה, ריש ע"ב.

(58) להעיד מתניא ספ"א.

ותכלית פון זיין לערנען איז כדי ער זאל וויסן ווי צו מכוון זיין צום רצון העליון⁶⁷, דוקא דעמאלס איז גדול לימוד (כולל הפירוש — גדלות הלמוד), דער לימוד איז אין אן אופן פון „מביא לידי מעשה“, ביז צו פארנעמען זיך דוקא אליין מיט ענינים של מעשה, ווי די גמרא⁶⁸ דערציילט בארוכה אויף ר' חייא — דוקא געטאן בגופו ממש, ומסיים: כמה גדולים מעשי חייא.

(משיחות ש"פ דברים תשמ"ב, תשל"ו)

זאגט אבא שאול און דערמאנט, אז מען דארף אראפבריינגען דעם לימוד אין מעשה פרטי בפועל, ובכללות — לימוד המביא לידי מעשה.

בשעת מ'האט בלויז דעם „יין שב-תורה, קען זיין אז מען זאל ניט וועלן אפטרעטן פון דעם געשמאק פון הבנה והשגה בתורה אויף צו פארנעמען זיך מיט ענינים פון מעשה (וואס איז אפט פארבונדן מיט כפי' — מעשה מלשון⁶⁵ מעשין על הצדקה“);

ווען דער לימוד התורה איז דורכגע-נומען מיט ביטול, און דער עיקר

65) ב"י לטיו"ד סרמ"ח.

66) ד"ה ועבדי דוד (הא') תרצ"ט בתחלתו. ועד"ו בלק"ת בחוקותי מח, א.

67) ראה אנה"ק (סכ"ט) שזהו דוקא ע"י הלכות שכתורה.

68) כתובות קג, ב. ב"מ שם, ב.

ואתחנן

באציט זיך אויף א (תפלה) בקשה וואס מען בעט בתור מתנת חנם (וויבאלד אז „אין לברי' כלום אצל בוראוי") [און ווי ר' לוי זאגט (גלייך דערנאך): „למה לא בא משה אלא בלשון תחנונים . . במתנת חנם אני עושה עמו"].

דארף מען פארשטיין: וואס איז די סברת המחלוקת צווישן ספרי און מדרש, צי דאס זיינען צוויי פירושים, אדער איין פירוש?

ב. מפרשים זיינען מסביר דעם חילוק צווישן די צוויי דעות (אין ספרי):

לויטן ערשטן פירוש אז „ואתחנן" איז פון „לשון מתנת חנם" איז עס גלייך ווי ס'וואלט געשטאנען „ואתחננס", ער האט געבעטן דעם אויבערשטן „לתת לי מתנת חנם". און דערפאר איז עס נישט פון די לשונות של תפלה — ווייל אין דעם ווארט „ואתחננס" גופא איז נישטא קיין לשון של תפלה ובקשה?

משא"כ לויטן צווייטן פירוש, אז „ואתחנן" איז פון די עשרה לשונות של תפלה — איז „ואתחנן" א לשון פון תחינה ותחנונים (כנ"ל פון מדרש).

לפי' וועט אויסקומען, אז די דיעה פון מדרש (וואס ברענגט ביידע ענינים

א. אויף דער התחלת הסדרה — „ואתחנן אל ה'" — ווערן געבראכט אין ספרי צוויי דעות:

(א) אז „ואתחנן" איז פון לשון „חנם", ד.ה. משה רבינו האט געבעטן ביים אוי-בערשטן, אז ער זאל אים לאזן אריינגיין אין איי אלס מתנת חנם. ווייל אע"פ אז (צדיקים) „היו יכולים לתלות . . במעשיהם הטובים (ו)לא בקשו מן המקום שיתן להם אלא חנם".

(ב) אז „ואתחנן" איז איינער פון די עשרה לשונות של תפלה.

אין מדרש רבה¹ אויפן פסוק ווערן אויך געבראכט די צוויי ענינים — אז „ואתחנן" איז (א) פון די עשרה לשונות של תפלה, און (ב) אז דאס איז מלשון מתנת חנם — אבער נישט אלס צוויי דעות, נאר אלס איין און דער זעלבער פירוש (פון דעם זעלבן מ"ד). וז"ל:

„א"ר יוחנן עשרה לשונות נקראת תפלה כו' ותחנונים דכתיב ואתחנן אל ה' ומכולן לא נתפלל משה אלא בלשון תחנונים. א"ר יוחנן מכאן אתה למד שאין לברי' כלום אצל בוראוי שהרי משה . . לא בא אלא בלשון תחנונים" — דאס הייסט, אז דער ל' „תחנונים" (ואתחנן)

(5) ומזה שאומר „אמר ר' לוי (ולא — ר' לוי אמר) מוכח שבא לפרש מילתא דר' יוחנן, ולא לחלוק עליו. וכן מוכח בתנחומא כאן.

(6) גם בראים כאן מעיר על שינוי זה בין הספרי ומדרש, אבל אינו מתרצו.

(7) חזקוני כאן. לבוש על פרשי' כאן. וראה הערה 10.

(8) ל' רשי' כאן.

(9) ראה גם דברי דוד (להט"ז) ומשכיל לדוד כאן.

(1) הובא ג"כ בפירוש רש"י על התורה (בשינוי לשון. וראה גם הערה 29).

(2) כ"ה בפירוש רש"י. ובספרי — משה ודוד.

(3) פ"ב. א. ועד"ז בתנחומא פרשתנו ג.

(4) ויש לומר שזהו מה שרשי מצייין „כדאיתא בספרי" (ולא „מרבוחינו עה"פ" — או כ"יב) — לשלול פ"י המדרש, כי גם בפשט"ה הם ב' פירושים (כדעת הספרי), ולא פירוש אחד (כדעת המדרש), כמשנת בההתועדות.